

Alphonse DUPRONT

Despre România

Texte urmate de corespondența
cu Emil Cioran, Mircea Eliade, Eugène Ionesco

Ediție îngrijită și introducere de Ștefan Lemny
Traducere din limba franceză de Magda Jeanrenaud

POLIROM
2025

Cuprins

<i>Mulțumiri</i> (Ștefan Lemny)	5
<i>Notă asupra ediției</i> (Ștefan Lemny)	7
<i>Introducere. Alphonse Dupront și România: pentru istoria unei prietenii</i> (Ștefan Lemny)	11

ARTICOLE, ALOCUȚIUNI, CONFERINȚE

Institutul Francez de Înalte Studii din România	105
„Un foarte tânăr jubileu” <i>A zecea aniversare a Institutului Francez de Înalte Studii din România (1924-1934)</i>	115
Despre o politică de dezvoltare a prestigiului francez în străinătate	130
Predarea istoriei Franței în țările din Europa de Est	174
Noul cabinet român	185
Definițiile României	194
Situația politică din România	205
Încotro se îndreaptă România?	216
După dictatura regelui Carol	230
Paul Montel, „pelerin al României”	241
Un gest de prietenie <i>Donație de carte către Universitatea din Iași</i>	245
Zile revoluționare <i>București, 22 ianuarie 1941</i>	250

Prietenilor români	
<i>Mesaj radiodifuzat în preajma Crăciunului din 1956</i>	255
Mihail Sebastian	
<i>„Trăia limba noastră așa cum respiră”</i>	257
Mihai Eminescu	
<i>„Un marș pentru pace”</i>	260
<i>„Foarte îndelungata epopee a sufletului” Independenței</i> <i>românești</i>	266
Tripla continuitate a unui act	277
România – „aparențele paradoxului”	280

CORESPONDENȚA CU EMIL CIORAN,
MIRCEA ELIADE ȘI EUGÈNE IONESCO

Emil M. Cioran	287
Mircea Eliade	312
Eugène Ionesco	350

DIVERSE DOCUMENTE

Raportul directorului Institutului Francez despre eventuala publicare, prin grija acestei instituții, a unui volum consacrat României	365
Notă pentru un program privind prestigiul artistic francez în România pe anul 1940	372
Datoria unui gest din partea Franței	377
Note despre studenți români din Franța	379
O mărturie	382
<i>Bibliografie</i>	393
<i>Index de nume proprii</i>	417

Rezultatul alegerilor din România nu este altceva decât expresia acestor reacții fruste. Multe dintre vechile reguli au continuat să fie respectate, deoarece coaliția guvernamentală a obținut totuși 35,92% din voturi (1.103.323 de voturi la 3.071.705 votanți și 4.649.163 de alegători înscriși), iar Partidul Național-Țărănesc s-a clasat pe locul al doilea, cu 20,40%. Este de la sine înțeles că populația încearcă să salvgardeze trecutul. Cît despre viitor, acesta nu este deloc greu de anticipat. Garda de Fier, care a candidat pentru prima dată sub fațada partidului „Totul pentru Țară”, a obținut 478.368 de voturi, adică 15,58% din totalul voturilor exprimate.

În spatele ei, Partidul Național Creștin nu face decât să confirme tendința unui antisemitism rural și frământările primitive care tulbură burghezia românească mică și mijlocie. Partidele, destul de extinse odinioară în România și care se defineau drept clientela unui singur om, nu se mai adăpostesc decât în jurul lui Gheorghe Brătianu (național-liberal disident), 3,89% din voturi, și al lui G. Iunian¹, național-țărănist nu mai puțin disident, cu 2,75% din voturi. Mareșalul Averescu², cîndva figură populară în calitate de comandant militar victorios, nu a putut strînge procentajul minim de voturi (2%) care i-ar fi putut permite să trimită cîtiva deputați în Cameră. Încă un aspect al trecutului care se estompează.

O analiză geografică a scrutinului subliniază valoarea regională a acestor noi indicii. Transilvania rămîne o veche fortăreață național-țărănească, dar este destul de afectată deja, iar în orașe procentul voturilor celui de-al doilea partid este încă unul important pentru că păturile mijlocii și bărbații

-
1. Grigore Iunian (1882-1940), întemeietorul și liderul Partidului Țărănesc-Radical, ministru în mai multe rînduri.
 2. Alexandru Averescu (1859-1938), general care s-a remarcat în timpul Războiului de Independență al României, în timpul celui de-al Doilea Război Balcanic (1913) și, mai ales, în primul Război Mondial, președinte al Consiliului de Miniștri în trei rînduri, între 1918 și 1927. În 1907, a înecat în sînge răscoala țăranilor.

de vîrstă medie au continuat să-și exprime prin intermediul lui convingerile sau nemulțumirile. Fieful Partidului Național Creștin se află – indiciu prețios privind viitoarea lui forță politică – în regiunile nordice, Moldova, Basarabia, Bucovina, unde antisemitismul a preluat numele profesorului Cuza¹ de la Universitatea din Iași, venerabil patriarh al luptei „românității” împotriva evreilor. Țăranul moldovean sau basarabean are propriile obiceiuri: el nu a făcut încă cunoștință cu Garda. În schimb, aceasta se afirmă masiv în vechiul regat și, mai ales, în orașe. Ea se potrivește cu o conștiință mai limpede, cu mediile populației tinere, cu o voință de schimbare. Pentru o primă manifestare politică, este o incontestabilă afirmare a puterii.

Noi tendințe

Altfel spus, recente alegeri din România au dezvăluit, la un nivel rudimentar, reacțiile primare ale unei opinii publice embrionare. Însă evidența reprezintă oare o regulă înțeleaptă pentru guvernarea oamenilor? Fără doar și poate, „reinvestirea” guvernului Tătărescu a fost un act nesocotit sau imprudent. S-a prevalat ea oare de docilitatea tradițională a maselor în fața voinței guvernamentale? Vechiul joc nu era pe deplin eficient decât în cazul guvernelor tinere, purtătoare de noi speranțe. Liderul Partidului Liberal, dl Dinu Brătianu, știa acest lucru și se temea de testul unei încrederi pe termen prea îndelungat. Este adevărat că, de astă dată, „reinvestirea” se realiza ca un act al voinței suveranului. Dar se putea oare aștepta de la înfruntare – aici se afla imprudența – o judecată asupra valorii ei? Întrebarea era pusă în mod artificial și inutil într-o țară unde loialitatea se situa în ordinea faptelor naturale pentru cvasitotalitatea corpului electoral. Astfel încât de ambele părți a fost un eșec sau un impas,

1. Alexandru C. Cuza (1857-1947), profesor de economie politică la Universitatea din Iași, antisemit notoriu.

iar pentru regele Carol imposibilitatea, în fața unui scrutin al neputinței, de a continua jocul parlamentar normal.

Să fi fost acesta gândul lui din urmă? Nimeni nu poate spune. În perioada electorală, se pare că situația din România corespundea unei convergențe de forțe. Pe de o parte, reușita politicii regale de ieșire din impasibilitatea constituțională a alternanței și de guvernare prin intermediul marilor partide, concomitent cu subminarea celor care ar fi putut rămîne periculoase; ascensiunea unor factori noi în viața internă românească, determinați de situația revoluționară de după război, consecință esențială a reformei agrare; în fine, îmbinînd toate acestea, privilegiul favorabil al dictaturilor, foarte răspîndit în Europa și mai ales într-o țară tînără, ce traversa criza creșterii naționale, oarecum înclinată către miracole. Pe de altă parte, unele reminiscențe și grija față de opinia publică din străinătate, precum și sentimentul exact al forței unor vechi cutume, încă puternice în țară – necesitatea de a păstra aparențele formei parlamentare, mai imperioasă, poate, decît se crede, de vreme ce pînă și Garda de Fier li s-a supus. În prelungirea guvernării personale, regele Carol cerea celui de-al doilea cabinet Tătărescu să organizeze alegeri, care s-ar putea să fie alegeri de sacrificiu. Rezultatul lor trebuia să îi ofere formula guvernării următoare. Vechile dogme erau respectate, iar prerogativa regală rămînea intactă.

Instalarea cabinetului Goga explică efortul acesta de a face astfel încît parlamentarismul să fie mai receptiv la impulsurile suveranului și la ideea binelui public.

Cabinetul Goga

Într-adevăr, învățămintele crizei au fost trase mult mai repede decît se crezuse inițial. Era ușor de cîștigat timp: ceea ce suveranul nu a dorit. Nici guvernul său, care și-a recunoscut înfrîngerea, permițînd Comisiei Electorale Centrale, însărcinată să decidă jurisprudența atribuirii mandatelor, să adopte

soluția cea mai defavorabilă pentru el¹. Pe 26 decembrie, regele se întorcea în grabă de la Sinaia, unde președintele Consiliului se dusese cu o zi înainte pentru a examina împreună cu el situația. În aceeași zi, i-a primit pe generalul Ion Antonescu², fost șef al Marelui Stat Major al armatei, și pe dl Octavian Goga. În aceeași seară, spre mirarea generală, pe străzile capitalei se striga lista probabilă a cabinetului Goga. Profeții cei mai clarvăzători se arătau sceptici și dezmințeau. În dimineața următoare, falsele vești din ajun deveniseră realitate.

Ce se petrecuse între timp? Desigur că Palatul păstrează secretul. Dar nu este imposibil să schițăm o schemă a crizei, dat fiind că suveranul nu a ratat ocazia de a rămîne consecvent cu sine însuși. Situația de fapt era clară: noua Cameră se dovedea imposibil de guvernat. Deoarece cartelul electoral al opoziției nu trebuia să dureze dincolo de alegerile senatoriale, cum ar fi putut național-țărăniștii și gardiștii, cu doctrinele lor contrare, să cadă de acord asupra unui program comun? Așa că nu putea fi vorba de nici unul dintre ei. Rămîneau combinații aritmetice de coaliții mai mult sau mai puțin ample, al căror factor central devenea, în ciuda numărului mic de deputați de care dispunea (39), Partidul Național Creștin.

În cursul perioadei electorale, solicitat de unii, dorit, apoi atacat violent de alții, acesta din urmă avusese înțelepciunea

-
1. Notă a autorului sau a revistei *L'Europe nouvelle*: în loc ca locurile să fie repartizate proporțional cu sufragiile exprimate de fiecare circumscripție, Comisia a preferat să distribuie mandatele în funcție de procentajul voturilor obținute de fiecare partid pe ansamblul țării. O adevărată reprezentare proporțională, cu toate inconvenientele ei.
 2. Ion Antonescu (1882-1946) s-a remarcat în timpul celui de-al Doilea Război Balcanic (1913) și al Primului Război Mondial. Ministru de Război în guvernul Goga, va contribui la abdicarea regelui Carol al II-lea și la instalarea, în calitate de „șef al statului”, a unui regim de dictatură militară, angajînd totodată România de partea Germaniei împotriva Uniunii Sovietice (1941-1944).

să stea departe de ostilități. Unul dintre conducătorii săi, dl Octavian Goga, păstra relații strânse cu regele Carol. Astfel încât, la capătul unei înfruntări indecise, Partidul Național Creștin s-a poziționat ca arbitru incontestabil al situației parlamentare, avînd în frunte o persoană în care suveranul avea încredere. Tot atîtea indicii favorabile, care confirmau o necesitate a politicii interne românești. În continuitatea metodelor sale de guvernare personală, conform rezultatelor incontestabile ale scrutinului, regele nu prea avea altă opțiune decît guvernul Goga. Prin intermediul acestuia, într-adevăr, el continua să-și păstreze prerogativele și să mențină aparențele constituționale. Partidul Național Creștin și conducătorii săi declarau că sînt susținători credincioși ai tronului și colaboratori devotați ai acestuia. Pe de altă parte, ei reprezentau acea tendință națională, anti-semită și creștină, a cărei creștere masivă în rîndul populației fusese confirmată de scrutin. Partid de extremă dreapta, el susținea autoritatea, dar respecta Constituția. Reconcilia contrariile, pe care o Europă schematică le opune cam peste tot unele altora.

O echipă guvernamentală nu poate fi însă improvizată, iar Partidul Național Creștin ducea lipsă de oameni. Liderul suprem, profesorul Cuza, care trecuse de optzeci de ani, nu deținuse niciodată un portofoliu ministerial, iar președintele Goga nu-i avea în preajma lui decît pe profesorul Petrovici¹, unul dintre maeștrii filozofiei românești, fost ministru al Instrucțiunii Publice, și pe profesorul Istrate Micescu², avocat strălucit în baroul bucureștean, ministru virtual al

1. Ion Petrovici (1882-1972), filozof, ministru al Instrucțiunii Publice în 1926-1927, ministru al Culturii în guvernul Goga și ministru secretar de stat la Departamentul Culturii Naționale în guvernul Antonescu.

2. Istrate Micescu (1881-1951), avocat, cu doctorat în drept la Universitatea din Paris, ministru al Afacerilor Externe (1937-1938) și ministru al Justiției (1939-1940), perioadă în care a inițiat mai multe măsuri legislative antisemite.

Afacerilor Externe, dar aflat pentru prima dată la putere. Era nevoie ca membrilor guvernului Partidului Național Creștin să le fie adăugate noi competențe. De altfel, suveranul luase măsuri de precauție pentru Apărarea Națională, departament pentru care are un interes deosebit. Înainte de a-l primi pe dl Goga în audiența în care îi încredința responsabilitatea noii întreprinderi guvernamentale, el îl rechemase din exilul său apropiat, spre surprinderea tuturor, pe tânărul general Ion Antonescu, „concediat” cu brutalitate de guvernul precedent și despre care se credea că ar fi fost urmărit de resentimentele Palatului. Ofițer de mare clasă, ale cărui merite l-au făcut șef de stat major prea de tânăr – era doar general de brigadă –, acesta era considerat definitiv înlăturat pentru că își afirmase prea apăsător caracterul și valoarea. Se știa că se închisese în singurătatea opozantului, iar simpatiile sale de extremă dreapta erau cunoscute. În clipele acelea dificile, regele și-a amintit că avea la dispoziție un om al ordinii și al autorității; așa că l-a solicitat, iar soldatul a acceptat cu loialitate. Pe plan politic, președintele Goga se implicase la rândul lui într-o acțiune de persuasiune participativă în cadrul echipei național-țărănești. Patru membri importanți, care, este adevărat, nu ocupaseră anterior decât posturi guvernamentale de rangul doi, au căzut de acord cu dînsul asupra unui program de realizări naționale și țărănești, într-o consonanță loialistă, iar trei dintre ei au preluat portofolii esențiale: dl Armand Călinescu¹, la Interne, dl Virgil Potârcă², la Comunicații, dl Rădulescu-Mehedinți³, la Justiție. Disidența aceasta îi privea doar pe ei, dar lovea

-
1. Armand Călinescu (1893-1939), economist, doctorat în științe economice și politice la Paris, membru al Partidului Național-Țărănesc, ministru de Interne în guvernul Goga. Intransigent în reprimarea Gărzii de Fier, susține instalarea la putere a dictaturii regale și devine președinte al Consiliului de Miniștri pe 7 martie 1939, fiind apoi asasinat de legionari pe 21 septembrie 1939.
 2. Virgil Potârcă (1888-1954), avocat, ministru în mai multe rânduri.
 3. Vasile Rădulescu-Mehedinți (1878-?), jurist.